

[ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ]

Άμεση, έγκαιρη και
διαρκής ενημέρωση στο
www.philenews.com

Περιδιάβαση στον «λευκόν οίκον»

*Κάθε δρόμος, κάθε στενό,
έχει ταυτότητα για
τη δήμαρχο Λευκονοίκου*

Της Μαριλένας Παναγή
Φωτογραφίες: Γιάννης Νησιώτης

Κάτοικο ήταν το πρώτο σπίτι, γι' αυτό το χωριό ονομάστηκε Λευκονοίκο. Σε μια γωνιά του απέραντου κίτρινου κάμπου της μεσαορίας, το χωριό που πολύ νωρίς στην ιστορία του έγινε δήμος. Μαζί μας σε τούτο το ταξίδι ο καλύτερος οδηγός. Η δήμαρχος Λευκονοίκου Ζήνα Λυσάνδρου.

Κάθε σπίτι, κάθε δρόμος, κάθε στενό, η κάθε πέτρα, έχουν ταυτότητα για την κ. Ζήνα. Αυτή στο τιμόνι εκτελούσε χρέη ξεναγού, βομβαρδίζοντας το κεφάλι μας με δεκάδες πληροφορίες.

«Σύμφωνα με την παράδοση, κτίστηκε στην περιοχή ένας "λευκός οίκος", δηλαδή ένα άσπρο σπίτι. Οι άνθρωποι έλεγαν "πώς στον λευκόν οίκον" και στη συνέχεια γύρω από τον αρχικόν "λευκόν οίκον" κτίστηκαν κι άλλοι "λευκοί οίκοι", κι έτσι ο συνοικισμός ονομάστηκε Λευκονοίκο.

**Το μεγαλύτερο
σε πληθυσμό και
πλουσιότερο σε
παραγωγή χωριό
της Κύπρου κατά
την Τουρκοκρατία**

Η φιλόλογος, η εκπαιδευτικός, η δασκάλα θα έλεγα πιο σωστά, έβγαλε αβίστα από μέσα της. Εγώ και ο φωτογράφος του «Φ» Γιάννης Νησιώτης καθόμασταν στα πίσω καθίσματα του αυτοκινήτου και ενώ η κ. Ζήνα μιλούσε, νιώθαμε ότι είχαμε επιστρέψει στα μαθητικά μας χρόνια και κάποιος μας παρέδιδε το μάθημα της Ιστορίας, το μόνο που τώρα δεν το βριόμασταν αυτό το μάθημα.

Κατά διαστήματα σταματούσαμε σε διάφορα σημεία της κοινότητας. Σταθμεύαμε και η κ. Ζήνα συνέχιζε το «μάθημα» δείχνοντας μας κτήρια, εκκλησίες, στενά με ιστορία.

«Το 1913, ο Sir John Myres μαζί με τον

ΣΤΙΓΜΕΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑΣ

Μαζί μας είχε έρθει στο Λευκονοίκο και ένας παιδικός φίλος της Δημάρχου. Λευκονοιζιάτης και εκείνος, ο κ. Στασής. Βρισκόμαστε έξω από ένα θερινό εστιατόριο. Δεν υπήρχαν τραπέζια, ούτε ορχήστρα ούτε άνθρωποι που να διασκεδάζουν. Μόνο τσιμέντο. Ήταν το εστιατόριο του πατέρα του κ. Στασή.

Στο Λευκονοίκο «είχαμε σινεμά και κέντρα διασκέδασης. Το μεγαλύτερο θερινό κέντρο και σινεμά «Πανόραμα» του Παναγιώτη Χαραλάμπους, το παλιό σινεμά και κέντρο «Ακρόπολις» του Π. Πεταχτού, το θερινό σινεμά του Φυρίλλα, το χειμερινό σινεμά του Φυρίλλα και το «Αγροτόσπιτο» του Πανίκου Χατζηκακού».

Μερικές στιγμές νοσταλγίας, μερικές στιγμές σιωπής και το αυτοκίνητο κύλησε και πάλι στο στενό...

Εφορο του Κυπριακού Μουσείου Μενέλαο Μαρκιδή έκαναν ανασκαφές κοντά στο εξωκλήσι της Αγίας Ζώνης, ένα χιλιόμετρο νότια του Λευκονοίκου, και έφεραν στο φως μνημεία που αποδεικνύουν ότι υπήρχε μια πολιτεία από τον 7ον αιώνα π.Χ. μέχρι τα Βυζαντινά χρόνια, που ήταν ο μακρινός πρόγονος του σημερινού Λευκονοίκου».

Για τη Βυζαντινή περίοδο δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για το Λευκονοίκο. Στις εκκλησίες του χωριού όμως, «στον Αρχάγγελο Μιχαήλ, στο Σωτήρα μας και στην εκκλησία του Τιμίου Σταυρού και στα εξωκλήσια, σώθηκαν θαυμάσια δείγματα βυζαντινής τέχνης, τα

καλύτερα των οποίων ευτυχώς μεταφέρθηκαν έγκαιρα στο βυζαντινό Μουσείο στη Λευκωσία, κι έτσι σώθηκαν από την ειοβολή».

Η περιδιάβαση στον κατεχόμενο δήμο συνεχίζεται. Εμείς πάντα στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου καταγράφουμε με το μυαλό και τη φωτογραφική μας μηχανή εικόνες.

Το Λευκονοίκο, έλαμψε και στη σύγχρονη ιστορία του τόπου. «Αποτελεί μια πινακοθήκη στην οποία εκτίθενται όλες σχεδόν οι εικόνες της ιστορίας μας», λέει η δήμαρχος και οδηγώντας μας έξω από τα κτήρια που σήμερα είτε τους άλλαξαν χρήση είτε είναι εγκαταλελειμμένα συνεχίζει: «Έξω από το Σωματείο

«Ανόρθωση» του Λευκονοίκου, ήταν ο "Σεντόνας", όπως τον λέγαμε μικροί, ένας σκελετός ανδριάντας, πιθανόν φιλοσόφου ή ρήτορα, που βρέθηκε στον χώρο των ανασκαφών». Στο Λευκονοίκο υπήρχε νοσοκομείο, δικαστήριο, αποθήκες σιτηρών της ΣΠΕ Λευκονοίκου, Γεωργικό Τμήμα, Κτηνοτροφικός Σταθμός, Φαρμακείο, Τράπεζες, Αλευρόμυλοι, Φυτώριο, Γκαράζ Αυτοκινήτων, Ιδιωτικοί γιατροί, Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, πολλά εμπορικά καταστήματα, βιβλιοπωλείο, πρατήρια βενζίνης, Σωματεία, γραφεία ταξί, εστιατόρια, ΠΕΚ, ΘΟΙ, Λαϊκές Οργανώσεις, Ζαχαροπλαστεία, κ.ά.

Συνέχεια στην σελίδα 18

Ο τόπος των γραμμάτων

Στο σπίτι που γεννήθηκε ο Βασίλης Μιχαηλίδης

Συνέχεια από σελ. 17

Η Δήμαρχος Λευκονοίκου Ζήνα Λυσάνδρου μας οδήγησε έξω από το σπίτι του εθνικού μας ποιητή. Του Βασίλη Μιχαηλίδη. Γεννήθηκε στο Λευκόνικο. Μια μεγάλη αυλή, εγκαταλελειμμένη και χορταριασμένη και μια κάμαρα στο βάθος.

Το 1909, γεννήθηκε η πρώτη ελληνική Συνεταιριστική Αγροτική Τράπεζα

Συνεχίζοντας πέρασαμε από τα σχολεία του Λευκονοίκου στο οποίο λειτουργούσε κοινοτική Σχολή από το 1840 την οποία συντηρούσαν οι γονείς των μαθητών.

Οι πρώτοι δάσκαλοι πληρώνονταν με πέντε γρόσια τον μήνα που έδιναν οι γονείς και με ένα φιατί κόθε Σάββατο που λεγόταν «Σαββατιάτικα».

Φθάσαμε «στο καμάρι του Λευκονοίκου», το Γυμνάσιο. Το 1938 ιδρύθηκε από έναν φιλοπρόοδο εκπαιδευτικό, τον Ανδρέα Λοιζίδη, ένα ιδιωτικό σχολείο με την επωνυμία «Εμπορικών Καλλέργων Λευκονοίκου».

Το 1940 το σχολείο έγινε κοινοτικό και μετονομάστηκε σε «Ανωτέρα Σχολή Λευκονοίκου». Το 1947 έγιναν τα εγκαίνια του νέου σχολικού κτηρίου στον λόφο του Προφήτη Ηλία με την επωνυμία «Καμίντζεος Ανωτέρα Σχολή

Λευκονοίκου». Μετά το 1960 ονομάστηκε «Γυμνάσιο Λευκονοίκου».

Συνεχίσαμε τη διαδρομή μας και φθάσαμε έξω από την εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Πέραν τον Ιούλιο όταν είχαμε επισκεφθεί ξανά το Λευκόνικο η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ ήταν βουβή και πληγωμένη. Εκατοντάδες περισσότερα είχαν φωλιάσει στον τρούλο της, ακαθαρσίες παντού, η Αγία Τράπεζα στο έδαφος. Ευτυχώς φέτος επιδιορθώνεται και ο ναός άρχισε να αποκτά και πάλι την επιβλητική του εικόνα.

Ξαναμπήκαμε στο αυτοκίνητο και η κ. Ζήνα άρχισε να μας ταξιδεύει και πάλι στον χρόνο.

«Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, κατά τα πρώτα τριάντα χρόνια τουλάχιστον του 19ου αιώνα, το Λευκόνικο ήταν το μεγαλύτερο σε πληθυσμό και πλουσιότερο σε παραγωγή χωριά της Κύπρου». Για να καταλάβουμε τη διαφορά του Λευκονοίκου από τα άλλα χωριά «φτάνει να πούμε ότι το Λευκόνικο είχε 215 μόδια Κυπριώτικα σιτάρι, η Αθηνάου 114 μόδια, η Αροδίτου 94, η Μόρφου 25 κλπ».

Με περιφρόνια μιλούσε η Δήμαρχος για το Λευκόνικο. Το χωριό των εμπόρων, των επιχειρηματιών και των γραμμάτων.

Οι Λευκονιζότες ήταν, όπως λέει η κ. Ζήνα «κακαπνεύς του Συνεργατισμού στο νησί μας». Στο Λευκόνικο, το 1909, γεννήθηκε η πρώτη ελληνική Συνεταιριστική Αγροτική Τράπεζα.

Η επανάσταση του «Ρε Αλέξη»

Την περίοδο της Φραγκοκρατίας, η επανάσταση των χωρικών που ξέσπασε στην Κύπρο το 1427 είχε σαν επίκεντρο το Λευκόνικο, που ήταν η έδρα του εμφυηχτή και οργανωτή της, του ρε Αλέξη, τον οποίο οι χωρικοί ανακήρυξαν «Ρήγα», δηλαδή βασιλιά. Ο Ρε Αλέξης ήταν ταχυδρόμος του παλατιού και γνώριζε πάρα πολύ καλά τις αδυναμίες της άρχουσας τάξης, όπως και την εξασθένιση στην οποία ζούσε ο λαός. Γι' αυτό και σαν άρχισε η επανάσταση, στο Λευκόνικο και αλλού οι απελευθερωμένοι χωρικοί άνοιξαν τις αποθήκες και άρραξαν τα κροσιά, τη ζάχαρη, τα τρόφιμα γενικά. Ακόμη και από τα αλώνια του Λευκονοίκου άρραξαν τα σιτηρά...

Το Λευκόνικο στην Αγγλοκρατία

Το Λευκόνικο φαίνεται όμως ότι έκλεψε και την καρδιά του πρώτου Άγγλου διοικητή της Αμμοχώστου. Ο πρώτος Άγγλος διοικητής της Αμμοχώστου, ο λοχαγός Swaine, έκαμε περιοδεία στην επαρχία του για να τη γνωρίσει. Το ιστορικό της επίσκεψης στο Λευκόνικο διέκρινε η Αγγλική εφημερίδα «Εικονογραφημένα Νέα του Λονδίνου», στις 12 Οκτωβρίου, 1878. Την ανταπόκριση για το Λευκόνικο συνοδεύει και μια ωραία γκραβούρα που αποτελεί εύγλωττη μαρτυρία του Λευκονοίκου κατά το 1878. Ήταν το πιο σπουδαίο χωριό (most important) της επαρχίας, γι' αυτό ο Διοικητής προτίμησε να διανυκτερεύσει σ' αυτό».

Με το ξέσπασμα του αγώνα της ΕΟΚΑ το Λευκόνικο δήλωσε και πάλι «το παρών» του. « Έγινε η καταδρομική επιχείρηση της

πενταμελούς ομάδας Αυξεντίου στις 4 Νοεμβρίου 1955 εναντίον του Αστυνομικού Σταθμού Λευκονοίκου, απ' όπου απέσπασαν

όλο τον οπλισμό του. Ένα άλλο γεγονός που σημάδεψε τη ζωή του Λευκονοίκου ήταν και το κάψιμο του Ταχυδρομείου μας στις 3 Δεκεμβρίου του 1955 κατά τη διάρκεια διαδήλωσης των μαθητών του Γυμνασίου μας ενάντια στα μέτρα του Κυβερνήτη Σερ Τζων Χάρντγκ. Ακολούθησε πενθήμερο κέρφιο και οι χωριανοί μας αναγκάστηκαν να πληρώσουν 2000 λίρες πρόστιμο».

Από το μυαλό της δεν φεύγει ούτε η περίπτωση του «Λουκά Ιατρού» ο οποίος στις 7 Νοεμβρίου του 1955, έμεινε παράλυτος στα δεκαοκτώ του χρόνια, όταν έπεσε από ηλεκτρικό στύλο, προσπαθώντας να κρεμάσει την ελληνική σημαία, όταν εμφανίστηκαν Άγγλοι στρατιώτες».

Φύγαμε για λίγο... και δεν επιστρέψαμε ποτέ

Η περιδιάβαση στο Λευκόνικο μας έβγαλε και σε μέρη που προκαλούν πόνο.

Το μαύρο καλοκαίρι του 1974 οι κάτοικοι του χωριού υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. «Ήπιποτα δεν πήραμε μαζί μας. Μερικά χαλλούμια και κάτι για να φάμε το μεσημέρι. Μαζευτήκαμε στα περιβόλια όπου θα ήμασταν ασφαλισμένοι. Νομί-

14 νεκρούς και 16 αγνοούμενους θρήνηί το Λευκόνικο

ζουμε ότι θα μέναμε εκεί μερικές ώρες και θα επιστρέφαμε... Δεν επιστρέφαμε ποτέ...»

Δεκατέσσερις νεκρούς και δεκαέξι αγνοούμενους κλαίει το Λευκόνικο, «ανάμεσά τους και τον καθηγητή των Μαθηματικών μας, τον Σωτήρη Μιχαήλ, συμμαθητές και φίλους μας που αποουδάζαμε τότε μαζί στην Αθήνα».

Βρισκόμασταν έξω από το Γυμνάσιο Λευκονοίκου. Απέναντι από το σχολείο μια τεράστια έκταση γης. Ανήκει στην οικογένεια της κ. Ζήνας. Σπούδαζε καθηγήτρια, φιλόλογος και προγραμμάτιζε να κτίσει το σπίτι της εκεί, σε εκείνο το χωράφι για να είναι κοντά στη δουλειά της, στο Γυμνάσιο... δεν πρόλαβε.